

Blok 3A

Det selvstændige speciale: Selvstændighedsfordringens (u)muligheder

Programtekst

Selvstændighedshjulet præsenteres som en model over, hvor forskelligt begrebet forstås af vejledere. Dette forhold har betydning for muligheden for at komme til syne som selvstændig i vejledningen.

Abstract

På baggrund af en nyere ph.d.-afhandling om det danske universitetsspeciale udpeges selvstændighedsbegrebet som et kernepunkt i specialediskursen på tværs af fag. Gennem en analyse af semi-strukturerede interviews med 20 specialevejledere fra humaniora, statskundskab og datalogi på Aarhus Universitet vises, at selvstændighedsbegrebet fungerer som et koblingspunkt, der kan rumme forskellige diskursers fortolkninger af selvstændighedsbegrebet på samme tid. Selvstændighed fungerer dermed som et banner keyword (Stubbs, 2001); en fane under hvilken flere forskellige diskurser kan samles. Dermed kan selvstændighedsbegrebet på én gang indgå i og strukturere ækivalenskæder (Laclau & Mouffe, 1997), der kan henføres til konkurrerende diskurser inden for Higher Education (fx en kompetencemakrodiskurs og en dannelsesmakrodiskurs).

Hvor de forskellige diskurser i interviewmaterialet på forskellig vis eksplicit positioneres i en indbyrdes kamp, så iscenesættes kampen om betydningsudfyldelsen af selvstændighedsbegrebet næsten ikke som en sådan i materialet. Selvstændighedsbegrebet er stort set usynligt som et begreb, der foregår en forhandling om eller der kræves fortolkning i forhold til – det anvendes ofte som et argument i sig selv, hvor det tilsyneladende ikke opfattes som nødvendigt at specificere, hvad begrebet forstås i relation til. Analysen viser, hvor forskelligt selvstændighedsbegrebet kan forstås af specialevejledere, samt hvilke konsekvenser disse mange forståelser af begrebet kan have for den studerendes mulighed for at komme til syne som selvstændig.

Med det formål at forankre forståelseskategorier af selvstændighedsbegrebet i datamaterialet (grounde, Charmaz, 2006) blev alle forekomster af selvstændighedsbegrebet samlet og analyseret. Dette materiale bestående af i alt 89 citater er analyseret med fokus på, hvordan selvstændighedsbegrebet tilskrives betydning og hvilke elementer selvstændighedsbegrebet henholdsvis kobles til eller modstilles. Denne tilgang sikrer analytisk forankring i vejledernes konkrete forståelser og analytisk dybde ved at muliggøre en opmærksomhed på nuancer og detaljer.

Gennem denne dataforankrede analysestrategi (Charmaz, 2006) kortlægges vejledernes multiple forståelser af selvstændighedsbegrebet og disse præsenteres i form af en model; Selvstændighedshjulet. Selvstændighedshjulets elleve dimensioner udgør en række dataforankrede indfaldsveje, hvorfra det bliver mulig at indfange og synliggøre forskellige dimensioner af, hvordan selvstændighedsbegrebet anvendes i specialediskursen. De elleve dimensioner er:

- a. Læringsmål og bedømmelse

- b. Kvalitet ved studerende
- c. Specialet som tekstgenre
- d. Problemformulering og emnevalg
- e. Arbejdsproces
- f. Kilder
- g. Job
- h. Metarefleksioner over selvstændighedsbegrebet
- i. Vejlederbrug
- j. Videnskabelig metode
- k. Faget

Kategorierne udpeger ikke en bestemt opfattelse af, hvad der er selvstændigt; de udpeger hvilke dimensioner, selvstændighedsbegrebet anvendes i forhold til. For nogle af dimensionerne gælder det, at der er stor enighed om, hvad der er selvstændigt og hvad der ikke er, for andre dimensioner gælder det, at der optræder indbyrdes forskellige udlægninger.

At der findes mange (uerkendt) forskellige måder at artikulere selvstændighedsbegrebet på i forhold til flere forskellige dimensioner betyder at studerende møder multiple fortolkninger af, hvad det vil sige at være en selvstændig specialestuderende.

På baggrund af interviewmaterialet konstrueres to ekstreme figurer: en studerende med maksimal selvstændighed og en studerende med minimal selvstændighed. De to figurer er et resultat af en rekontekstualisering af datamaterialet (Czarniawska, 2010), og de synliggør, hvor mange forskellige forestillinger om at være selvstændig, den studerende potentielt skal navigere i, i sit møde med specialediskursens krav om at skulle artikulere sig som en selvstændig specialestuderende. Konstruktionen af de to ekstreme figurer synliggør sammen med Selvstændighedshjulet, at det ikke er uden problemer at realisere sig selv som selvstændig specialestuderende, idet den studerende i sit identitetsarbejde stilles over for konfliktfyldte krav – krav, der ikke kan realiseres i samme terræn (Laclau & Mouffe, 1997).

Selvstændighedsbegrebet er så tæt knyttet til subjektpositionen specialestuderende, at når subjektet på samme tid interPELLERES/kaldes i uforenelige selvstændighedsfordringer, så medfører det et sammenbrud i den diskursive struktur, der anviser subjektet en identitet. Dette kan forstås som en dislokation, en form for identitetskrise, der aftvinger subjektet en række aktive valg og fravalg for at kunne skabe og påtage sig en ny funktionel identitet. Så selv om individet får tildelt identiteten som specialestuderende, så afkræves vedkommende en aktiv fortolkning af den fordring om selvstændighed, der er afgørende for at indholdsudfylde denne identitet.

De specialestuderende skal dermed ikke bare udfylde et fagligt tomrum med specialets faglige indhold og lære sig selv at kende i et procesperspektiv undervejs: De skal også kunne indgå i et komplekst identitetsmæssigt spil, hvor de dels skal kunne forholde sig til deres vejleders dobbelte identitet som specialevejleder og bedømmer og dels selv afkræves en række valg og fravalg i forhold til selvstændighedsfordringen i arbejdet med at indtage identiteten som specialestuderende.

Denne kompleksitet, herunder at den specialestuderende på den ene eller anden måde er dømt til at fejle i sit forsøg på at realisere de mange forskellige og indbyrdes ekskluderende måder at være selvstændig på i

sit identitetsarbejde, kan opfattes på flere måder. Den kan anskues fra et problemperspektiv, hvorfra det vil handle om at reducere kompleksiteten, men kompleksiteten kan også anskues som en ressource, der indeholder et unikt læringspotentiale.

En fortolkning af selvstændighedsbegrebets betydning i specialedomænet kan være, at den studerende netop bliver selvstændig ved aktivt at skulle forholde sig til de modsatrettede krav til, hvordan man realiserer sig som selvstændig specialestuderende: De kan ikke være selvstændige på alle måder på samme tid, de må – selvstændigt – vælge.

På baggrund af ovenstående foreslås Selvstændighedshjulet som et konkret refleksionsredskab i forbindelse med diskussioner af specialet - i både et eksamensformsperspektiv, et vejledningsperspektiv og i forbindelse med den enkelte specialestuderende identitetsarbejde.

Oplægsholdere

Tine Wirenfeldt Jensen